

Barselona Sözleşmesi ve Gökova

Barselona çağrısı, sanayileşen ve bu nedenle kıyılarını kirleten, bu yarayı yakından gören Kuzey-Batı Akdeniz ülkelerinden gelmiştir. Bu olgular henüz bozulmamış kıyılarımızın çekiciliğini artırmaktadır. Bu gerçeği görmeli ve Barselona Sözleşmesine imza koyarak yükümlülük altına girdiğimizi de unutmamalıyız.

GÜNEY DİNÇ İzmir Barosu Avukatlarından

Barselona sözleşmesinin hukuksal varlık ve yükümlülüğüne girmeden önce rahmetli Azra Erhat'ın sözlerini aktararak bir iki soru sormak istiyorum.

"Gökova yolculuğu tam bir hafta sürmüştü. Her güzel şeyin bitmesi insana bir acılık verir. Bizim içimiz, gördüklerimizle, yaşadıklarımızla o kadar doluydu ki, taşkın bir sevinç duyuyorduk. Bu yolculuğu nasıl sindireceğiz, sevdiğimizimize nasıl anlatacağız diye düşünüyorduk."

Azra Erhat'ın 1958'de yazdığı "Bu Yaz Gökova'ya gelin" çağrısına uyup da, yıllar sonra Kerme Körfezi'ne uzananlar, bakalım nasıl anılarla dönecekler. Dileyelim ki, bir coşku gibi taşan sevincin yerini, yok edilen doğanın, tükenen güzelliklerin buruk acısı almasın. Haliç'in, Bandırma'nın, bir zamanlar Ege'nin incisi denilen İzmir Kordonu'nun, tarihle doğanın bütünleştiği Nemrut Körfezi'nin ve giderek Güllük Limanı'nın, bu-

lanlık sulara yansıyan yenik görüntülerine, bir de Gökova katılmasın.

Doğayı uysallaştıran, kurguyu gerçek yapan insanoğlu, üretkenliğini sürdürecektir. Zamanla daha bir hızlanacak olan bu görkemli akışı engellemenin, gereği de, olanağı da yoktur. Ülkemizin gereksinim duyduğu yakıt ve ışık üretimini çoğaltacak girişimlerin karşısına çıkmak, aklımızın ucundan geçmiyor. Ancak süregelen yoğun tartışmalara karşın, Gökova'da kurulması için direnilen termik santrali, doğa ile tekniğin uzlaşmaz çelişkisi biçimine dönüştüren "zorlayıcı nedenler" anlaşılammıştır. Maviyle yeşilin iç içe geçtiği bu güzel yurt köşesini korumak için, bir başka yer seçilemez miydi? Daha önemlisi, yöneticilerin de, yurttaşların da uymaları gereken hukuk kuralları aşındırılmadan bu tasarımı gerçekleştirebilir mi?

1976 yılının 16 şubat günü,

İspanya'nın Barselona kentinde, "Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunmasına Ait Sözleşme" ile iki protokol ve ekleri, bu denizde kıyısı olan ülkelerin imzalarına açıldı. Akdeniz, ilk çağdan beri, çevresinde gelişip serpilen Doğu ve Batı uygarlıklarının en önemli geçim kaynağı olmuştur. Ancak, Cebelitarık Boğazı ve Süveyş Kanalı dışında okyanuslarla bağlantısı bulunmayan bu kapalı denizin, özellikle son yüz yılın biriktirdiği endüstri artıkları, gemilerden ve uçaklardan dökülen zararlı maddeler nedeniyle, hızlı bir kirlenme sürecine girdiği gözlenmiştir.

Barselona Konvansiyonu, Akdeniz çevresinin, "... ekonomik, toplumsal, sağlık ve ekinsel değerlerini benimseyerek, bu ortak kalıtın, günümüzdeki ve gelecekteki kuşakların yararlanması için korunmasını..." amaçlıyordu. Ulaşım yolları, karasularının açıklığı, kıta sahanlığı gibi bölgesel uyumsuzlukların, Akdeniz'i

kurtarmaya yönelik bu girişimi daha başlangıçta çıkmaza sokmaması için, sözleşmenin 3. maddesinde, siyasal çekişmelerin çözümü, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı'na bırakılıyor, konvansiyona katılan ülkelere, "... şimdiki ve gelecekteki istemlerini, hukuksal görüşlerini..." saklı tutma güvencesi veriliyordu. Böylece insancıl ve bilimsel bir işbirliği düzeyinde tutulan Barselona Sözleşmesini, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 18 Akdeniz ülkesi benimseyerek, ek protokolları ile birlikte imzaladılar. 31 Ekim 1980 günlü 2328 sayılı yasa ile onaylanan sözleşme, iç hukukumuz yönünden de bağlayıcı niteliğe ulaştı.

KİRLENMEYE KARŞI ÖDEVLER

Sözleşmenin 3. maddesinde, "... yaşayan varlıklara zarar verici, insan sağlığını tehlikeye koyucu, balıkçılık ve denizcilik çalışmalarını kısıtlayan, deniz suyunun niteliğini düşürücü ve yararlanma olanaklarını azaltıcı..." madde ve enerjinin deniz ortamına katılması, "kirlenme" olarak tanımlanıyor. Genel yükümlülükleri açıklayan 4. maddede ise, üye ülkelerin, "... Akdeniz Bölgesi'nde deniz çevresinin korunmasını, daha iyi duruma getirilmesini sağlamak üzere, kirlilikten korunma, kirliliği azaltma ve kirlilikle savaşım için gerekli tüm önlemleri..." almakla ödevli oldukları belirtiliyor. Bu arada, karalardan gelen kir-

lenme nedenleri de unutulmamış. Sekizinci maddede, "... kendi sınırları içindeki ırmaklar aracılığıyla dökülen, kıyılarda bulunan kuruluşlar veya karadaki herhangi bir kaynaktan dışarıya akan kirliliği önlemek ve azaltmak..." için, sözleşmeye katılan ülkelerin çaba göstermeleri isteniyor. Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunmasına İlişkin Sözleşme, Sayın Özal'ın da Başbakan Yardımcısı olarak imzaladığı 8/2067 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi'nin 12 Haziran 1981 günlü Resmi Gazete'de yayımlanması ile yürürlüğe konmuştur.

VE 2872 SAYILI ÇEVRE YASASI...

Ayrıca 2872 sayılı Çevre Yasası'nın 1. maddesinde, bütün yurttaşların ortak varlığı olan çevrenin korunması ve iyileştirilmesi yolundaki çalışmaların, ekonomik ve sosyal kalkınma amaçlarıyla uyumlu hukuksal ve teknik düzenlemeler içerisinde yürütüleceği belirtilmektedir. Yasanın 10. maddesine göre, "Gerçekleştirmeyi planladıkları faaliyetleri sonucu çevre sorunlarına olabilecek kurum, kuruluş ve işletmeler, Çevresel Etki Değerlendirme Raporu hazırlamak..." zorundadırlar. Özellikle 9. madde, gelecek kuşakları da kapsayan, çok önemli bir güvence getirmektedir. "...aşırı ve yanlış kullanım nedeniyle ülkenin temel ekolojik sistemlerinin dengesinin bozulması, hayvan ve bitki türlerinin nesillerinin teh-

likeye düşürülmesi, doğal zenginliklerin bütünlüklerinin tahribi yasaktır." Bu kurallar karşısında buldukları yörede çevre kirliliğine yol açacakları önceden bilinen kurumlara, kuruluş ve işletme izni verilmemesi gerekmektedir. Yasalar uygulamak için yapıldıklarına göre, kamu yatırımlarının da bu süzgeçten geçirilmeleri hukuksal bir zorunluluktur.

Yöre halkının yaşam deneyimlerinden kaynaklanan gerçekçi uyarıları, bu aşamaya gelmeden önce, ormancılık, balıkçılık, tarihi eserler ve turizm yönlerinden değerlendirilmiş olmalıydı. Böylesine duyarlı bir konunun, bilimsel inceleme sonuçları açıklanmaksızın, ilgililerce verilen ayaküstü demecilerle geçiştirilmesi, doğal varlıklarla birlikte, kamuoyunun da yeterince önemsenmediği izlenimini yaratmaktadır.

SONUÇ

Barselona çağrısı, sanayileşme önceliğini ele geçiren Akdeniz'in kuzeybatısındaki ülkelerden gelmiştir. Onlar, hızlı üretim, yaygın kentleşme sonucunda denetleyemedikleri artıkların, doğal dokuda açtığı yaraları yakından görmüşlerdir. Bu acı olgular, henüz büsbütün bozulmayan bol güneşli Ege kıyılarının çekiciliğini artırmaktadır. Hukuk kurallarını ayak bağı gibi görme eğiliminden sıyrılabilirsek, yaşanan deneyimlerin sonuçlarını bir kez daha kanıtlamak zorunda kalmayız.